Posthumno varstvo zasebnosti javnih osebnosti: pravni, etični in diplomatski vidiki javnega spomina

*Blaž Pirnat**

POVZETEK

Članek obravnava vprašanje posthumnega varstva zasebnosti javnih osebnosti z vidika pravnih, etičnih in diplomatskih dilem, ki nastajajo pri postavljanju spomenikov ter razkrivanju osebnih podatkov po smrti posameznika. Osrednje raziskovalno vprašanje se nanaša na to, ali in v kolikšni meri pravica do zasebnosti učinkuje tudi po smrti ter kako se v teh primerih uravnava z javnim interesom, pravico do obveščenosti in pravico svojcev do pietete. Raziskava temelji na analizi primarnih pravnih virov, mednarodnih pogodb, sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice ter slovenske zakonodaje, dopolnjene s primerjalnopravno in teoretično analizo akademskih virov.

Posebna pozornost je namenjena primeru javnega spomina na Janeza Drnovška, ki razkriva praktične dileme tehtanja med javnim interesom, pravico svojcev do pietete in spoštovanjem vrednot pokojnika. Analiza potrjuje pomen načela sorazmernosti ter poudarja potrebo po vključevanju svojcev pri oblikovanju javnega spomina. Prispevek ugotavlja, da slovenska zakonodaja omogoča določeno varstvo pietete, vendar ne vzpostavlja enotnega normativnega okvira za posthumno varstvo zasebnosti javnih osebnosti, kar povzroča pravno in etično negotovost.

* doktorski študent, Fakulteta za državne in evropske študije, Nova univerza, e-mail: blaz.pirnat@student.nova-uni.si.

Članek predlaga jasnejšo normativno opredelitev postopkov javnega spomina, krepitev dialoga med javnimi institucijami in družbo ter razvoj etičnih smernic za obravnavo zapuščine umrlih javnih osebnosti.

Ključne besede: zasebnost; posthumna zasebnost; javne osebnosti; pravica do pietete; javni interes; javni spomin; sodna praksa

Naslov v angleščini

ABSTRACT

The article examines posthumous privacy protection of public figures from legal, ethical and diplomatic perspectives, focusing on dilemmas arising from monument construction and disclosure of personal data after death. The central research question concerns whether, and to what extent, the right to privacy continues after death and how it is balanced against public interest, freedom of expression and relatives' right to pietas. The analysis is based on primary legal sources, international treaties, European Court of Human Right case law and Slovenian legislation, supplemented by comparative legal scholarship.

Particular attention is devoted to the case of public commemoration of Janez Drnovšek, which illustrates practical challenges in balancing public interest, relatives' pietas and respect for the values of the deceased. The analysis confirms the importance of proportionality and underlines the need to involve relatives in decisions concerning public memory. The article concludes that Slovenian law provides partial protection through pietas, but lacks a coherent normative framework for posthumous privacy protection of public figures, which results in legal and ethical uncertainty.

The article proposes clearer legal guidelines for public memory procedures, stronger institutional dialogue and

ethical standards for handling the legacy of deceased public figures.

Keywords: privacy; posthumous privacy; public figures; right to pietas; public interest; public memory; case law

1. Uvod

Pravica do zasebnosti predstavlja eno temeljnih človekovih pravic sodobnega demokratičnega ustavnega reda, saj varuje posameznikovo osebno sfero, avtonomijo in dostojanstvo. Njena pravna podlaga je vzpostavljena v številnih nacionalnih in mednarodnih pravnih dokumentih, med katerimi posebej izstopajo Ustava Republike Slovenije, Evropska konvencija o človekovih pravicah ter Splošna deklaracija človekovih pravic. Teoretični razvoj pravice do zasebnosti je v pravni literaturi podrobno obravnavan tako v klasičnih kot sodobnih delih (Westin, 1967; Prosser, 1960, str. 383–423; Rosen, 2000; Whitman, 2004, 1151–1221; Solove, 2008).

Vprašanje posthumnega varstva zasebnosti pa ostaja pravno in konceptualno manj jasno opredeljeno. Pravica do zasebnosti se po smrti posameznika znajde v območju normativne negotovosti, saj večina pravnih ureditev ne določa izrecno njenega trajanja, obsega ali pravnih omejitev po smrti. Ta problematika je posebej izrazita pri javnih osebnostih, katerih življenje, delo in osebni arhivi pogosto ostajajo predmet zgodovinskega raziskovanja, medijskih interpretacij ter javnega spomina.

Pri pokojnih javnih osebnostih se zato odpirajo kompleksna vprašanja razmerja med pravico do zasebnosti, pravico svojcev do pietete, svobodo izražanja in javnim interesom. Na eni strani javni interes upravičuje raziskovanje življenjskih okoliščin pomembnih osebnosti, objavo biografskih podatkov ter oblikovanje javnega spomina v obliki spomenikov, arhivskih objav ali zgodovinskih analiz. Na drugi strani pa ostaja pravno relevantno vprašanje spoštovanja dostojanstva pokojnika ter varstva osebnostne sfere njegovih svojcev.

Osrednja pravna vprašanja so zato naslednja: ali pravica do zasebnosti preneha s smrtjo posameznika, kakšne so meje javnega interesa pri dostopu do osebnih podatkov pokojnih javnih osebnosti ter kje poteka meja med legitimnim zgodovinskim raziskovanjem in nedopustnim posegom v posthumno dostojanstvo.

Tematika ima poleg pravnih tudi izrazite etične razsežnosti. Čeprav javne osebnosti že za časa življenja praviloma uživajo nižjo stopnjo zasebnosti zaradi svoje javne funkcije, ni nujno, da enak standard velja tudi po smrti. Posebej občutljivo postane vprašanje, katere informacije so primerne za javno razkrivanje ter kdo legitimno oblikuje javni spomin na posameznika.

Cilj prispevka je analizirati pravne in etične razsežnosti posthumnega varstva zasebnosti javnih osebnosti v slovenskem in primerjalnem pravnem prostoru. Posebna pozornost je namenjena primeru javnega spomina na Janeza Drnovška, ki ponazarja praktične dileme med javnim interesom, pieteto in spoštovanjem vrednot pokojnika.

Prispevek obravnava vprašanja sorazmernosti posegov v posthumno zasebnost, pravico svojcev do pietete ter pomen javnega sodelovanja pri oblikovanju kolektivnega zgodovinskega spomina. Namen raziskave je prispevati k jasnejši normativni opredelitvi varstva zasebnosti po smrti v sodobnem pravnem prostoru.

Prispevek analizira pravne in etične vidike posthumnega varstva zasebnosti ter preučuje vlogo javnega interesa pri oblikovanju javnega spomina.

1.1. Metodologija

Raziskava temelji na analizi primarnih in sekundarnih pravnih virov. Med primarnimi viri so upoštevani nacionalni in mednarodni pravni akti, zlasti Ustava Republike Slovenije, Evropska konvencija o človekovih pravicah, relevantna zakonodaja s področja varstva osebnih podatkov ter sodna

praksa Evropskega sodišča za človekove pravice. Sekundarni viri obsegajo pravne komentarje, znanstvene članke in monografsko literaturo s področja varstva zasebnosti, osebnostnih pravic in etike javnega spomina.

Metodološko prispevek izhaja predvsem iz normativne in primerjalnopravne analize. Normativni pristop omogoča razlago veljavnega pravnega okvira ter presojo njegove ustreznosti pri obravnavi posthumnega varstva zasebnosti javnih osebnosti. Primerjalnopravna metoda pa omogoča vpogled v izbrane tuje prakse in pravne pristope glede razmerja med zasebnostjo pokojnika, pravico svojcev do pietete in javnim interesom.

Prispevek vključuje tudi analizo konkretnega primera javnega spomina na Janeza Drnovška, ki služi kot ilustrativen primer praktičnega tehtanja med javnim interesom, spoštovanjem vrednot pokojnika in pravicami njegovih svojcev. Namen takšne analize ni empirično posploševanje, temveč poglobljena pravna in etična osvetlitev vprašanja v konkretnem družbenem kontekstu.

Raziskava uporablja tudi metodo študije primera (case study), saj je primer Janeza Drnovška analiziran kot ilustrativen primer tehtanja med pravico do pietete, javnim interesom in varstvom dostojanstva pokojnika.

2. Pravna izhodišča pravice do zasebnosti

Pravica do zasebnosti predstavlja eno temeljnih človekovih pravic sodobnega ustavnega reda in je v slovenskem pravnem sistemu ustavno varovana v 35. členu Ustave Republike Slovenije. Ta določba zagotavlja nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, zasebnosti ter osebnostnih pravic ter s tem vzpostavlja temeljni okvir za varstvo posameznikove osebne sfere, dostojanstva in avtonomije.

Pravica do zasebnosti je tesno povezana tudi z varstvom osebnih podatkov, ki ga v slovenskem pravnem prostoru

urejata Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-2) ter splošna uredba o varstvu podatkov (GDPR). Oba pravna akta določata načela zakonite obdelave, hrambe in dostopa do osebnih podatkov ter opredeljujeta meje posegov v informacijsko zasebnost posameznika.

V sodobni pravni teoriji se pravica do zasebnosti razume kot dinamičen pravni koncept, ki se nenehno prilagaja tehnološkim in družbenim spremembam, zlasti v okoliščinah digitalizacije, avtomatizirane obdelave podatkov in novih oblik nadzora.

Posebna pravna dilema nastopi pri vprašanju trajanja zasebnosti po smrti posameznika. V klasičnem pravnem razumevanju osebnostne pravice praviloma ugasnejo s smrtjo nosilca pravice, vendar sodobna teorija opozarja, da določeni elementi varstva lahko učinkujejo tudi posthumno, predvsem preko varstva pietete, časti pokojnika ter pravic njegovih svojcev. Prav na tem področju sodobni avtorji poudarjajo potrebo po jasnejši normativni opredelitvi posthumnega varstva osebnih podatkov in digitalne identitete pokojnika (Buitelaar, 2017; Edwards, Harbinja, 2013; Harbinja, 2017; Bygrave, 2014; Tzanou, 2017).

V kontekstu digitalne zasebnosti se posebej izpostavlja vprašanje digitalne zapuščine, dostopa do elektronske komunikacije in upravljanja profilov na družbenih omrežjih po smrti posameznika. Različne pravne ureditve se s tem vprašanjem soočajo različno: nekateri sistemi omogočajo dedičem dostop do digitalnih podatkov, drugi pa tak dostop omejujejo zaradi nadaljnjega varstva zasebnosti tudi po smrti. Ta vprašanja so tesno povezana z razpravami o pravici do pozabe in globalnem dosegu evropskega prava varstva osebnih podatkov (Frantziou, 2014; Stalla-Bourdillon, Knight, 2017; Streinz, 2019; Kuner, 2020; Purtova, 2011).

Pravica do zasebnosti je zato večplastna pravna kategorija, ki zahteva stalno prilagajanje pravnega okvira ter iskanje ravnovesja med individualnim dostojanstvom, pravicami svojcev, tehnološkim razvojem in legitimnim javnim interesom.

2.1. Pravica svojcev do pietete in zasebnosti spomina

Čeprav ustavna pravica do zasebnosti praviloma ne učinkuje neposredno po smrti posameznika, slovenski pravni red priznava pravico svojcev do pietete kot samostojno osebnostno pravico, ki varuje njihov odnos do pokojnika, spomina nanj ter njegovega dostojanstva. Pravica do pietete preprečuje ravnanja, ki bi pomenila oskrunitev spomina, razvrednotenje osebnosti pokojnika ali neprimerno javno uporabo njegove podobe oziroma osebnih podatkov (Tratnik, 2009, str. 88–89).

Pravni okvir tega varstva je večplasten in izhaja iz različnih pravnih področij, zlasti kazenskega, civilnega in upravnega prava. Kazenski zakonik določbah o varstvu spoštovanja do umrlih sankcionira oskrunitev groba, neprimerno ravnanje s posmrtnimi ostanki ter druga ravnanja, ki posegajo v dostojanstvo pokojnika in lahko prizadenejo čustva njegovih svojcev. Takšna zaščita presega zgolj materialno varstvo groba in vključuje širše varstvo simbolnega spoštovanja do umrlega (KZ-1, 312. in 313. člen).

Pravica do pietete je povezana tudi z določbami Zakona o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-2). Čeprav osebni podatki posameznikov po smrti niso več pravno zaščiteni na enak način kot pri živih osebah, se določbe ZVOP-2 uporabljajo za zaščito obdelave podatkov, ki bi lahko škodljivo vplivali na spomin ali dostojanstvo pokojnika. To vključuje objavo podatkov, ki bi lahko škodovali ugledu pokojnika ali prizadeli svojce (ZVOP-2, 2022, 9. člen).

Slovenska sodna praksa vprašanje pietete svojcev obravnava predvsem skozi varstvo osebnostnih pravic in dostojanstva pokojnika. Pomemben primer predstavlja spor med Jašo Drnovškom in Občino Zagorje ob Savi glede poimenovanja parka in postavitve kipa Janezu Drnovšku. Sodišča so pri presoji tehtala med pravico svojcev do pietete in javnim interesom ohranjanja zgodovinskega spomina na pomembno javno osebnost ter poudarila, da pravica do pietete ni

absolutna pravica, temveč jo je treba presojati v okoliščinah posameznega primera (VSL II Cp 562/2012; VSRS II Ips 167/2013).

Pravica svojcev do pietete zato predstavlja osrednji mehanizem posrednega posthumnega varstva dostojanstva pokojnika v slovenskem pravnem sistemu. Gre za pravno kategorijo, ki združuje elemente osebnostnega varstva, etike spomina in spoštovanja človeškega dostojanstva tudi po smrti.

Pomembno je razlikovati med posthumno zasebnostjo in pravico do pietete. Posthumna zasebnost se nanaša na vprašanje, ali določeni elementi osebnostne sfere pokojnika uživajo pravno varstvo tudi po smrti. Pravica do pietete pa ni pravica pokojnika, temveč samostojna osebnostna pravica njegovih svojcev, ki varuje njihov čustveni in osebni odnos do pokojnika. V slovenskem pravnem redu je pravica do pietete bistveno bolj jasno pravno priznana kot posthumna zasebnost, ki ostaja predvsem predmet pravnoteoretičnih razprav.

2.2. Posebni pravni izzivi pri javnih osebnostih

V primerih javnih osebnosti, kot so politični voditelji, umetniki ali druge javno izpostavljene osebe, se pravica do zasebnosti pogosto znajde v neposrednem razmerju z javnim interesom. Javni interes vključuje pravico širše skupnosti do dostopa do informacij o življenju, delovanju in družbenem vplivu posameznikov, ki so pomembno zaznamovali politični, kulturni ali zgodovinski prostor (Kovač, 2020, str. 156–157). Posledično je pri javnih osebnostih obseg zasebnosti praviloma ožji, hkrati pa so dopustni posegi vanjo podvrženi strožjemu preskusu sorazmernosti.

Javni interes lahko upraviči določene posege v zasebnost, zlasti pri objavi biografskih podatkov, razkrivanju zgodovinsko pomembnih dejstev ali oblikovanju javnega spomina v obliki spomenikov, arhivskih objav ali javnih razprav. Vendar mora biti vsak tak poseg pravno utemeljen, vsebinsko

relevanten in omejen na informacije, ki dejansko prispevajo k razpravi v javnem interesu. Sodišča pri tem poudarjajo, da javni interes ne more upravičiti posegov, ki bi pomenili zgolj zadovoljevanje radovednosti javnosti ali neupravičeno poseganje v osebnostno sfero posameznika.

Pomemben standard na tem področju je razvilo Evropsko sodišče za človekove pravice v zadevi *Von Hannover v. Germany* (ESČP, *Von Hannover v. Germany*, št. 59320/00, 24. 6. 2004), kjer je sodišče poudarilo, da mora objava informacij prispevati k razpravi v javnem interesu. Ključno merilo je, ali objavljene informacije prispevajo k razpravi o zadevi javnega pomena.

Po smrti javne osebnosti se vprašanje zasebnosti praviloma preoblikuje v vprašanje varstva pietete, javnega spomina in spoštovanja dostojanstva pokojnika. Med pravno posebej občutljiva vprašanja sodijo objava zasebnih dokumentov, uporaba podobe pokojnika, razkrivanje zdravstvenih podatkov ter komercialna uporaba njegovega imena ali identitete.

Primerjalnopravno nekatere države priznavajo posebne mehanizme varstva podobe in identitete pokojnikov, predvsem kadar gre za komercialne posege ali objave brez legitimnega javnega interesa. Slovenski pravni red takšnega samostojnega instituta ne pozna, temveč zaščito zagotavlja predvsem posredno preko pravice svojcev do pietete in splošnega varstva osebnostnih pravic.

Posegi v spomin na pokojne javne osebnosti zato zahtevajo individualno pravno presojo, pri kateri je ključno tehtanje med pravico javnosti do obveščenosti, zgodovinsko relevantnostjo informacij ter spoštovanjem dostojanstva pokojnika in njegovih svojcev.

2.3. Pravica do spomina v širšem kontekstu

Razširjeno razumevanje pravice do spomina presega klasične pravne okvire zasebnosti in vključuje širše etične, kulturne ter družbene razsežnosti javnega odnosa do prete-

klosti. Pravica do spomina ni omejena zgolj na zaščito pred nedopustnim poseganjem v osebnostno sfero pokojnika, temveč se nanaša tudi na način, kako družba oblikuje, ohranja in interpretira spomin na posameznike, katerih življenje ali delo pomembno zaznamuje skupnost.

V tem okviru ima pravica do spomina tudi izrazito filozofsko razsežnost, saj se povezuje z vprašanji kolektivnega spomina, zgodovinske odgovornosti in družbenega zaupanja. Na to opozarjajo zlasti teorije etike spomina in družbenega konteksta zasebnosti, ki poudarjajo, da spomin ni le pravna kategorija, temveč tudi kulturni mehanizem oblikovanja identitete (Margalit, 2002; Ricoeur, 2004; Regan, 2015; Nissenbaum, 2010).

Pri oblikovanju javnega spomina, zlasti v obliki spominskih obeležij, javnih poimenovanj ali biografskih predstavitev, postane ključno vprašanje, kako uskladiti zgodovinsko resnico, dostojanstvo pokojnika in legitimne vrednote skupnosti. Pri tem pravni okvir sam po sebi pogosto ni zadosten, saj odločanje zahteva tudi etično presojo, ki preprečuje, da bi javni spomin postal sredstvo politične instrumentalizacije ali ideološkega preoblikovanja osebne zapuščine.

Pravica do spomina zato vključuje tudi odgovornost javnih institucij in družbe, da ohranjajo spomin na posameznike na način, ki spoštuje njihovo dostojanstvo, identiteto in dejanski prispevek k skupnosti.

3. Pravica do zasebnosti pokojnih: pravne in etične dileme

Varstvo zasebnosti pokojnih odpira kompleksna pravna in etična vprašanja, saj zahteva tehtanje več med seboj konkurenčnih interesov. Na eni strani je treba zagotoviti spoštovanje dostojanstva pokojnika, njegovega spomina ter omejiti posege v osebne podatke, ki bi lahko pomenili neupravičeno razvrednotenje njegove osebnosti. Na drugi strani pa se pojavlja javni interes, ki vključuje pravico družbe do dostopa

do informacij o življenju in delovanju posameznika, zlasti kadar gre za javne osebnosti, katerih vpliv presega zasebno sfero.

Osrednja pravna dilema je vprašanje, kako uskladiti posthumno varstvo osebnostne sfere pokojnika z legitimnim interesom javnosti po transparentnosti, zgodovinskem raziskovanju in javni razpravi. Pri tem je treba posebej upoštevati tudi pravni položaj svojcev, ki imajo pravico varovati spomin na pokojnika ter nasprotovati razkritjem, ki bi pomenila neprimerno ali nesorazmerno poseganje v njegovo dostojanstvo.

Pomembne standarde na tem področju razvija Evropsko sodišče za človekove pravice, ki pri tehtanju med pravico do zasebnosti in svobodo izražanja dosledno uporablja pravno uravnoteženje. V zadevi *Von Hannover v. Germany* (ESČP, *Von Hannover v. Germany*, št. 59320/00, 24. 6. 2004), je sodišče poudarilo, da mora biti poseg v zasebnost utemeljen s prispevkom k razpravi v javnem interesu. Dodaten razvoj standarda je razviden tudi iz zadeve *Putistin v. Ukraine* (ESČP, *Putistin v. Ukraine*, št. 16882/03, 21. 11. 2013), kjer je sodišče priznalo, da lahko objava informacij o pokojni osebi posredno poseže v pravice njenih sorodnikov, kadar vpliva na njihov osebni in družinski položaj.

Slovenski pravni okvir varstvo dostojanstva pokojnih zagotavlja predvsem posredno, preko pravice svojcev do pietete in omejitev pri obdelavi osebnih podatkov umrlih oseb, ki jih določa Zakon o varstvu osebnih podatkov. Posebej občutljivi ostajajo primeri objave zdravstvenih podatkov, osebnih dokumentov ali zasebne korespondence, kadar takšne informacije nimajo neposrednega javnega pomena.

Poleg pravne dimenzije ima vprašanje zasebnosti pokojnih tudi izrazito etično razsežnost. Pri javnih osebnostih, katerih življenje ostaja del kolektivnega zgodovinskega spomina, se meja med legitimnim javnim interesom in neupravičenim posegom pogosto oblikuje skozi presojo dostojanstva,

sorazmernosti in spoštovanja vrednot, ki jih je posameznik predstavljal.

Prav zato posthumno varstvo zasebnosti ni zgolj vprašanje formalnega pravnega okvira, temveč zahteva tudi občutljivo etično presojo vsakega posameznega primera.

3.1. Tehtanje med javnim interesom in zasebnostjo

V primerih pokojnih javnih osebnosti, zlasti političnih voditeljev, se pogosto postavlja vprašanje, do katere mere je razkrivanje informacij o njihovem življenju, delovanju in osebnih okoliščinah pravno dopustno. Javni interes pri takšnih osebah temelji na njihovi zgodovinski, politični ali družbeni vlogi ter na vplivu, ki so ga imele na skupnost. Zato je lahko dostop do določenih informacij legitimen, kadar prispeva k razumevanju njihove javne zapuščine.

Sodna praksa pri tem poudarja načelo sorazmernosti, po katerem mora biti vsak poseg v osebnostno sfero upravičen z jasno opredeljenim javnim interesom ter omejen na informacije, ki so dejansko relevantne za javno razpravo ali zgodovinsko razumevanje posameznika. Na pomen takšnega tehtanja opozarjajo tudi sodobne teorije informacijske samoodločbe in družbenega konteksta zasebnosti (Rouvroy, Poullet, 2009; Regan, 2015).

Pomemben standard je razvilo Evropsko sodišče za človekove pravice v zadevi *Von Hannover v. Germany* (ESČP, *Von Hannover v. Germany*, št. 59320/00, 24. 6. 2004), kjer je sodišče poudarilo, da mora vsak poseg v zasebnost temeljiti na dejanskem prispevku k razpravi v javnem interesu ter spoštovati dostojanstvo posameznika. Čeprav se je odločitev nanašala na živečo javno osebnost, njena načela ostajajo uporabna tudi pri obravnavi posthumnega varstva spomina na pokojne javne osebnosti.

Pri razkrivanju informacij o pokojnih javnih osebnostih je zato bistveno, da so objavljeni podatki vsebinsko relevantni, zgodovinsko utemeljeni in predstavljeni brez

senzacionalizma, ki bi lahko razvrednotil spomin na pokojnika ali nesorazmerno posegel v pravni položaj njegovih svojcev.

V slovenskem pravnem okviru se tehtanje med javnim interesom in varstvom dostojanstva pokojnika posebej kaže pri objavi biografskih podatkov, uporabi osebnih dokumentov ter oblikovanju javnih obeležij. Zakon o varstvu osebnih podatkov omogoča določene omejitve pri obdelavi podatkov umrlih oseb, kadar bi njihova objava lahko prizadela dostojanstvo pokojnika ali pravice njegovih svojcev. Prav zato ostaja sodelovanje svojcev pomemben element pravno in etično uravnoteženega odločanja.

3.2. Pravice svojcev

Svojci pokojnika imajo v slovenskem pravnem sistemu posebno pravico varovati spomin na umrlega pred posegi, ki bi lahko prizadeli njegovo dostojanstvo, razvrednotili njegov ugled ali neprimerno posegli v njegovo osebno zapuščino. Pravica do pietete ni zgolj etično načelo, temveč pravno priznana osebnostna pravica, ki varuje čustveno in osebno vez svojcev do pokojnika.

Iz te pravice izhaja možnost svojcev, da nasprotujejo ravnanjem, kot so neprimerna uporaba podobe pokojnika, razkrivanje zasebnih informacij brez stvarnega javnega interesa ali javna obeležja, ki bi lahko pomenila neskladje z identiteto in vrednotami pokojnika. Pri tem ne gre za absolutno pravico odločanja, temveč za pomemben element pravnega tehtanja med javnim interesom in spoštovanjem dostojanstva pokojnika.

Pravica do pietete je posebej pomembna v primerih, kjer pride do uporabe imena, podobe ali osebnih podatkov pokojnika v javnem prostoru ali za komercialne namene. Primerjalnopravno sodna praksa praviloma priznava, da lahko takšni posegi, kadar niso utemeljeni z legitimnim javnim interesom, pomenijo poseg v pravni položaj svojcev.

Posebna občutljivost se pokaže pri javnih osebnostih. Čeprav se od javnih osebnosti že za časa življenja pričakuje višja stopnja tolerance do razkrivanja informacij, to ne pomeni, da po smrti izgine potreba po pravnem varstvu dostojanstva in spomina. Pomemben standard na tem področju je oblikovalo Evropsko sodišče za človekove pravice v zadevi *Mosley v. United Kingdom* (ESČP, *Mosley v. United Kingdom*, št. 48009/08, 10. 5. 2011), kjer je sodišče poudarilo, da tudi javne osebnosti uživajo varstvo zasebnosti, kadar objavljene informacije ne prispevajo k razpravi v javnem interesu, temveč zgolj zadovoljujejo radovednost javnosti.

Pri tehtanju interesov je zato bistveno razlikovati med informacijami, ki so pravno relevantne za razumevanje javne vloge posameznika, in tistimi, ki pomenijo nesorazmeren poseg v spomin na pokojnika ter v pravni položaj njegovih svojcev.

3.3. Občutljivost javnih osebnosti

Za javne osebnosti, zlasti politične voditelje, je značilno, da njihovo delovanje, odločitve in življenjske okoliščine ostajajo predmet javnega interesa tudi po smrti. Njihova posebna občutljivost izhaja iz dejstva, da so nosilci političnih, družbenih ali kulturnih pomenov, zaradi česar njihova zapuščina pogosto presega zasebno sfero in postane del kolektivnega zgodovinskega spomina.

Razkrivanje informacij o javnih osebnostih lahko prispeva k boljšemu razumevanju njihove zgodovinske vloge, političnega vpliva ali družbenega pomena. Vendar pa se prav v teh primerih postavlja pravno vprašanje, katere informacije dejansko služijo javnemu interesu in katere predstavljajo zgolj senzacionalistično razkrivanje osebnih okoliščin brez stvarne javne vrednosti.

Posebej občutljivo postane vprašanje razkrivanja intimnih, zdravstvenih ali družinskih podatkov, ki niso neposre-

dno povezani z opravljanjem javne funkcije. Tudi pri javnih osebnostih namreč obstaja meja med legitimnim zgodovinskim raziskovanjem in neupravičenim posegom v osebnostno sfero, ki lahko prizadene dostojanstvo pokojnika ter pravni položaj njegovih svojcev.

Pomemben standard na tem področju je oblikovalo Evropsko sodišče za človekove pravice v zadevi *Mosley v. United Kingdom* (ESČP, *Mosley v. United Kingdom*, št. 48009/08, 10. 5. 2011), kjer je sodišče poudarilo, da tudi javne osebnosti uživajo varstvo zasebnosti, kadar objavljene informacije niso neposredno povezane z njihovo javno funkcijo ali ne prispevajo k razpravi v javnem interesu. Svoboda izražanja zato ne vključuje avtomatične pravice do razkrivanja vseh osebnih okoliščin javno izpostavljenih posameznikov.

Takšen pristop ostaja relevanten tudi po smrti javne osebnosti. Čeprav javni interes lahko upraviči določeno razkrivanje informacij, mora biti vsako poseganje v spomin na pokojnika predmet individualne presoje, ki upošteva sorazmernost, dostojanstvo in legitimne interese svojcev.

4. Primer Janeza Drnovška: Tehtanje med pravico do pietete in javnim interesom

4.1. Ozadje sodnega spora

Primer Janeza Drnovška predstavlja enega najpomembnejših slovenskih primerov, ki obravnava razmerje med pravico svojcev do pietete in javnim interesom pri ohranjanju spomina na pokojno javno osebnost. Spor je nastal po odločitvi Občine Zagorje ob Savi, da po pokojnem predsedniku Republike Slovenije dr. Janezu Drnovšku poimenuje mestni park ter vanj postavi njegov kip. Sin pokojnega predsednika je menil, da takšno ravnanje posega v spomin na njegovega očeta ter ni skladno z njegovimi življenjskimi vrednotami, zato je zahteval odstranitev kipa in odpravo poimenovanja parka (VSL II Cp 562/2012).

V postopku je bilo treba odgovoriti na vprašanje, ali javno obeleževanje pokojnega državnika pomeni nedopusten poseg v pravico svojcev do pietete oziroma v osebnostne pravice pokojnika. Primer je zato pomemben ne le z vidika varstva spomina na pokojne, temveč tudi za razumevanje meja posthumnega varstva zasebnosti javnih osebnosti.

Posebnost primera je v tem, da se je sodišče soočilo s konfliktom med dvema legitimnima interesoma. Na eni strani je bila pravica svojcev do spoštovanja spomina na pokojnika, na drugi strani pa interes lokalne skupnosti in širše javnosti po ohranjanju zgodovinskega spomina na pomembnega državnika. Prav takšna kolizija interesov predstavlja eno osrednjih vprašanj sodobnih razprav o posthumnem varstvu osebnostnih pravic.

4.2. Ključni poudarki sodbe

Višje sodišče v Ljubljani je poudarilo, da pravica do pietete ni absolutna pravica in da jo je treba presojati v konkretnem družbenem in pravnem kontekstu. Pri tem je izpostavilo, da je treba morebitno kršitev pravice do pietete presojati tako z objektivnega kot tudi subjektivnega vidika. Subjektivna prizadetost svojcev sama po sebi še ne pomeni, da je poseg pravno nedopusten, če obstajajo tehtni razlogi javnega interesa (VSL II Cp 562/2012).

Sodišče je nadalje poudarilo, da strogo osebni interesi svojcev ne morejo prevladati nad interesi pokojnika oziroma nad legitimnim javnim interesom, kadar gre za osebo, ki je pomembno zaznamovala politični in družbeni razvoj države. Posebej pomembno je stališče, da smrt absolutno javne osebnosti sama po sebi ne izključuje pravice javnosti do informiranja in ohranjanja zgodovinskega spomina.

Janez Drnovšek je kot dolgoletni predsednik Vlade Republike Slovenije in predsednik Republike Slovenije nedvomno sodil med najpomembnejše slovenske politične oseb-

nosti po osamosvojitvi. Zato je sodišče presodilo, da ima javnost legitimni interes ohranjati spomin na njegovo delo in prispevek k razvoju države, pri čemer postavitev kipa in poimenovanje parka sama po sebi ne pomenita posega, ki bi presegal meje dopustnega javnega spomina (VSL II Cp 562/2012).

4.3. Pomen sodne prakse za posthumno varstvo zasebnosti

Poseben pomen obravnavane sodbe je v njenem prispevku k razumevanju razlikovanja med posthumno zasebnostjo in pravico do pietete. Medtem ko pravica do zasebnosti praviloma preneha s smrtjo posameznika, pravica do pietete ostaja pravica živih svojcev, ki varuje njihov odnos do spomina na pokojnika. Sodišče je s tem posredno potrdilo, da pravno varstvo po smrti temelji predvsem na zaščiti dostojanstva pokojnika preko pravic njegovih bližnjih in ne več na zasebnosti pokojnika kot samostojni pravici.

Sodba hkrati potrjuje, da položaj javnih osebnosti zahteva drugačno presojo kot položaj zasebnikov. Pri osebah, ki so pomembno vplivale na politično, kulturno ali družbeno življenje, javni interes pogosto presega okvir njihovega življenja in ostaja relevanten tudi po smrti. Takšno stališče je primerljivo tudi s prakso Evropskega sodišča za človekove pravice, ki pri tehtanju med zasebnostjo in svobodo izražanja posebno težo pripisuje prispevku posameznika k razpravi v javnem interesu.

Z vidika obravnavane tematike je pomembno tudi stališče sodišča, da javno obeleževanje pokojnika samo po sebi ne pomeni posega v njegovo dostojanstvo. Pravna nedopustnost bi bila podana šele v primeru ponižujoče, žaljive ali očitno neprimerne predstavitve posameznika, ki bi razvrednotila njegovo osebnost ali pomenila zlorabo njegove podobe.

4.4. Strokovna analiza primera

Obravnavana zadeva predstavlja pomemben precedenčni primer za slovensko pravno teorijo in prakso na področju posthumnega varstva osebnostnih pravic. Njena ključna vrednost je v tem, da jasno razmejuje med pravico do pietete in javnim interesom ter opozarja, da nobena od teh pravic ni absolutna.

Prvič, sodba potrjuje, da javni interes pri pomembnih političnih osebnostih ne preneha s smrtjo posameznika. Družba ima legitimno pravico ohranjati zgodovinski spomin na posameznike, ki so pomembno prispevali k njenemu razvoju. Takšno ohranjanje spomina se lahko kaže v poimenovanju javnih prostorov, postavljanju spomenikov, objavljanju biografij in drugih oblikah javnega spominjanja.

Drugič, primer poudarja pomen pravice do pietete kot osrednjega mehanizma varstva dostojanstva pokojnika po smrti. Čeprav svojci nimajo absolutne pravice odločati o vseh oblikah javnega spomina, njihovi interesi predstavljajo pomemben element pravnega tehtanja. Zato je vključevanje svojcev v postopke javnega obeleževanja priporočljivo tako z etičnega kot tudi s pravnega vidika.

Tretjič, sodba potrjuje pomen načela sorazmernosti pri reševanju konfliktov med javnim interesom in pravicami svojcev. Nobena od teh pravic nima vnaprej določene prednosti, temveč je treba v vsakem posameznem primeru presoditi okoliščine konkretnega posega, njegov namen, simbolni pomen in vpliv na dostojanstvo pokojnika.

Primer Janeza Drnovška tako predstavlja pomembno izhodišče za razumevanje sodobnih dilem posthumnega varstva zasebnosti javnih osebnosti ter nakazuje potrebo po nadaljnjem normativnem razvoju tega področja v slovenskem pravnem prostoru.

Po presoji avtorja odločitev Višjega sodišča pravilno izhaja iz načela sorazmernosti, vendar odpira vprašanje procesnega položaja svojcev pri oblikovanju javnega spomina.

5. Etični in pravni vidiki javnega spomina

Ohranjanje javnega spomina predstavlja pomemben del družbenega in pravnega odnosa do preteklosti, saj vpliva na oblikovanje kolektivne identitete, zgodovinskega razumevanja in vrednot skupnosti. Spomeniki, biografske objave, javna poimenovanja in druge oblike simbolnega obeleževanja pomembnih osebnosti niso zgolj kulturni izrazi, temveč tudi pravno in etično občutljivi posegi v način, kako družba interpretira posameznika po njegovi smrti.

Prvi etični izziv se pojavi pri vprašanju, katere osebnosti in kateri vidiki njihovega življenja postanejo del javnega spomina. Javno obeleževanje vedno vključuje določeno selekcijo dejstev in simbolov, zato ne predstavlja nevtralnega prenosa zgodovine, temveč aktivno oblikovanje družbenega pomena posameznika. Posebej pri javnih osebnostih lahko takšne interpretacije vplivajo na javno razumevanje njihove vloge ter na vrednotenje njihove zapuščine v različnih zgodovinskih obdobjih.

Na pravnem področju se ta vprašanja povezujejo predvsem s pravico do pietete, varstvom osebnostnih pravic svojcev ter omejitvami pri uporabi osebnih podatkov pokojnika. Ključno pravno vprašanje ostaja, v katerih primerih javni interes upravičuje objavo informacij ali javno obeležitev, ki lahko posega v dostojanstvo pokojnika ali v pravni položaj njegovih svojcev.

Pomemben standard ostaja tehtanje interesov, razvito tudi v sodni praksi Evropsko sodišče za človekove pravice, zlasti v zadevi *Von Hannover v. Germany* (ESČP, *Von Hannover v. Germany*, št. 59320/00, 24. 6. 2004), kjer je poudarjeno, da mora biti vsak poseg v osebnostno sfero upravičen z dejanskim prispevkom k razpravi v javnem interesu.

Posebno odgovornost imajo tudi javne institucije, ki odločajo o oblikah javnega spomina. Njihova naloga ni zgolj organizacijska, temveč vključuje tudi zagotavljanje, da javna obeležja ne postanejo sredstvo politične instrumentalizacije,

temveč ostanejo v funkciji spoštljivega in zgodovinsko uravnoteženega spomina.

Pravni in etični vidiki javnega spomina zato zahtevajo stalno ravnotežje med ohranjanjem zgodovinske resnice, varstvom dostojanstva pokojnika ter legitimnim javnim interesom. Prav v tem ravnotežju se kaže zrelost pravnega reda in kulturne občutljivosti družbe.

5.1. Postavljanje spomenikov

Spomeniki imajo pomembno vlogo pri ohranjanju kolektivnega spomina in izražanju družbenega odnosa do pokojnih osebnosti. Predstavljajo trajno simbolno obliko priznanja posameznikom, katerih delovanje je zaznamovalo politični, kulturni ali družbeni razvoj skupnosti. Hkrati pa postavljanje spomenikov ni zgolj vprašanje kulturne politike, temveč tudi pravno in etično občutljiv proces.

Pri odločanju o javnem obeleževanju pokojnih osebnosti je ključno vprašanje, ali način predstavitve ustreza identiteti, vrednotam in javni zapuščini posameznika. Spomenik kot simbol javnega spomina ne predstavlja zgolj fizičnega objekta, temveč tudi interpretacijo osebnosti, zato mora biti njegova vsebina skrbno premišljena.

Posebno pomembno je sodelovanje svojcev, kadar gre za osebnosti, katerih javna podoba je tesno povezana tudi z njihovim zasebnim življenjem in osebnimi vrednotami. Čeprav soglasje svojcev praviloma ni formalni pravni pogoj za postavitev spomenika, njihovo sodelovanje pomembno prispeva k legitimnosti postopka ter zmanjšuje tveganje simbolnih konfliktov.

Pri pravni presoji takšnih primerov ima ključno vlogo načelo sorazmernosti. Vsak poseg v javni spomin mora biti utemeljen z legitimnim javnim interesom, hkrati pa mora spoštovati dostojanstvo pokojnika in pravni položaj njegovih svojcev. Ta standard je skladen tudi z merili, ki jih je razvilo Evropsko sodišče za človekove pravice pri tehtanju

med pravico do zasebnosti in svobodo izražanja, zlasti v zadevah *Von Hannover v. Germany* in *Mosley v. United Kingdom*.

Pomemben prispevek k razumevanju teh vprašanj predstavlja tudi slovenska sodna praksa. V zadevi VSL II Cp 562/2012, povezani s poimenovanjem parka in postavitvijo kipa Janezu Drnovšku, je sodišče poudarilo, da pravica do pietete ni absolutna pravica ter da jo je treba presojati v razmerju do legitimnega javnega interesa. Pri tem je posebej izpostavilo, da imajo javne osebnosti zaradi svojega družbenega pomena tudi po smrti posebno mesto v kolektivnem zgodovinskem spominu, kar lahko upravičuje različne oblike javnega obeleževanja.

Postopki postavljanja spomenikov zato zahtevajo posebno občutljivost, saj mora biti javni interes uravnotežen z etičnim spoštovanjem osebne zapuščine posameznika. Prav v tem se kaže odgovornost pravnega reda in javnih institucij pri oblikovanju javnega spomina. Ustrezno ravnovesje med javnim interesom, dostojanstvom pokojnika in pravicami svojcev predstavlja temelj legitimnega in družbeno sprejemljivega ohranjanja zgodovinskega spomina.

5.2. Objave in biografije

Objave biografij, memoarov in drugih zapisov o pokojnih osebnostih predstavljajo pomemben del zgodovinskega raziskovanja in javnega razumevanja preteklosti. Takšne objave omogočajo vpogled v življenje posameznikov, njihov vpliv na družbo ter razumevanje širšega političnega, kulturnega ali družbenega konteksta. Hkrati pa prav to področje odpira občutljiva pravna in etična vprašanja, saj je treba uskladiti javni interes z varstvom dostojanstva pokojnika in pravic njegovih svojcev.

Posebej občutljivo postane vprašanje objave osebnih podatkov, zasebne korespondence, zdravstvenih informacij ali intimnih življenjskih okoliščin, kadar te informacije niso

neposredno povezane z javnim delovanjem posameznika. Pri takšnih objavah postanejo ključna merila sorazmernost, točnost, zgodovinska relevantnost in spoštovanje osebne integritete pokojnika.

V slovenskem pravnem okviru obdelavo osebnih podatkov umrlih oseb ureja Zakon o varstvu osebnih podatkov, ki dopušča omejeno uporabo podatkov, kadar obstaja zakonit namen in kadar objava ne posega nesorazmerno v dostojanstvo pokojnika ali pravni položaj njegovih svojcev.

Pomemben standard pri tehtanju med pravico do obveščenosti in varstvom zasebnosti javnih osebnosti je razvilo Evropsko sodišče za človekove pravice v zadevi *Mosley v. United Kingdom* (ESČP, *Mosley v. United Kingdom*, št. 48009/08, 10. 5. 2011). Sodišče je poudarilo, da so informacije o osebnem življenju javnih osebnosti dopustne le, kadar obstaja neposredna povezava z njihovo javno funkcijo ali kadar prispevajo k razpravi v javnem interesu.

Pri biografskih objavah pokojnih javnih osebnosti je zato bistveno razlikovati med informacijami, ki omogočajo razumevanje njihove javne vloge, in informacijami, ki pomenijo zgolj poseg v osebno sfero brez stvarnega javnega pomena.

Biografsko pisanje o pokojnih zato zahteva posebno pravno in etično občutljivost, saj mora hkrati omogočiti zgodovinsko raziskovanje in varovati dostojanstvo posameznika tudi po njegovi smrti.

5.3. Strokovna analiza

Etični in pravni vidiki javnega spomina razkrivajo kompleksno razmerje med zasebnimi in javnimi interesi, ki zahteva natančno pravno in etično tehtanje v vsakem konkretnem primeru. Oblikovanje spomenikov, biografskih objav in drugih oblik javnega obeleževanja ni zgolj izraz javnega interesa, temveč tudi poseg v simbolni prostor, kjer se srečujejo zgodovinski pomen posameznika, dostojanstvo pokojnika in pravice njegovih svojcev.

Spomeniki in biografske objave morajo biti zato zasnovani v skladu s pravnimi standardi in etičnimi načeli, ki preprečujejo razvrednotenje osebnosti pokojnika ali njegovo instrumentalizacijo za politične, ideološke ali komercialne cilje.

Posebno pomembno vlogo ima sodelovanje svojcev, saj njihovo vključevanje prispeva k legitimnosti odločitev in zmanjšuje tveganje za nesorazmerne posege v spomin na pokojnika. Čeprav sodelovanje svojcev ne pomeni absolutne pravice odločanja, predstavlja pomemben korektiv pri oblikovanju javnega spomina, zlasti kadar gre za občutljive osebne ali simbolne vsebine.

V pravnem okviru je ključno spoštovanje določb Zakona o varstvu osebnih podatkov ter načel, razvitih v sodni praksi Evropskega sodišča za človekove pravice, kjer se kot osrednje merilo dosledno uporablja tehtanje interesov med javnim interesom in varstvom osebnostne sfere.

Vsak poseg v javni spomin mora biti zato izveden s posebno skrbnostjo, saj le tak pristop omogoča ohranjanje zgodovinske resnice ob hkratnem spoštovanju dostojanstva posameznika in pravice do pietete.

6. Sklep

Pravica do zasebnosti pokojnih javnih osebnosti odpira kompleksna pravna in etična vprašanja, ki zahtevajo skrbno uravnotežen pristop med več legitimnimi interesi. Analiza je pokazala, da gre za izrazito interdisciplinarno področje, v katerem se prepletajo ustavnopravni, civilnopravni, etični in kulturni vidiki varstva osebnostne sfere po smrti.

Osrednji izziv ostaja vzpostavitev ravnotežja med pravico svojcev do pietete, varstvom dostojanstva pokojnika ter legitimnim javnim interesom, ki omogoča ohranjanje zgodovinskega spomina in javno razumevanje družbeno pomembnih osebnosti.

Na podlagi izvedene analize je mogoče oblikovati več normativnih poudarkov.

Prvič, smiselna bi bila jasnejša normativna opredelitev postopkov javnega spomina, zlasti pri postavljanju spomenikov, objavah biografij in uporabi osebnih podatkov umrlih javnih osebnosti. Pravna merila bi morala temeljiti na načelu sorazmernosti, transparentnosti ter vsebinski povezanosti posega z legitimnim javnim interesom. Pri tem ostaja pomemben standard, ki ga je razvilo Evropsko sodišče za človekove pravice v zadevi *Von Hannover v. Germany* (ESČP, *Von Hannover v. Germany*, št. 59320/00, 24. 6. 2004).

Drugič, potrebno je okrepiti dialog med javnimi institucijami, lokalnimi skupnostmi in svojci pokojnih osebnosti. Prav primer javnega spomina na Janeza Drnovška kaže, da vključevanje svojcev bistveno prispeva k legitimnosti odločitev ter zmanjšuje možnost simbolnih konfliktov pri oblikovanju javnih obeležij.

Tretjič, smiselna bi bila vzpostavitev etičnih smernic za ravnanje z osebnimi podatki, biografskimi objavami in javnimi interpretacijami zapuščine umrlih javnih osebnosti. Takšne smernice bi prispevale k večji predvidljivosti odločanja in zmanjšale tveganje za politično ali komercialno instrumentalizacijo spomina.

Pomemben standard pri varstvu zasebnosti javnih osebnosti ostaja tudi sodna praksa ESČP, zlasti zadeva *Mosley v. United Kingdom* (ESČP, *Mosley v. United Kingdom*, št. 48009/08, 10. 5. 2011), ki potrjuje, da tudi javne osebnosti uživajo varstvo zasebnosti, kadar informacije ne prispevajo k razpravi v javnem interesu.

Raziskava potrjuje, da slovenski pravni red posthumne zasebnosti ne priznava kot samostojne subjektivne pravice pokojnika. Varstvo po smrti se zato uresničuje predvsem posredno, preko pravice svojcev do pietete, varstva dostojanstva pokojnika ter omejitev pri obdelavi njegovih osebnih podatkov. Takšna ureditev odraža prevladujoče stališče sodobne pravne teorije, po katerem pravna zaščita po smrti ne temelji več na pravicah pokojnika samega, temveč na varstvu interesov živih oseb in spoštovanju njegovega dostojanstva.

Prispevek kaže, da slovenski pravni red trenutno omogoča predvsem posredno varstvo preko pravice svojcev do pietete, vendar ne vsebuje celovitega normativnega okvira za posthumno varstvo zasebnosti javnih osebnosti. Prav zato ostaja nadaljnji razvoj tega področja pomemben tako za pravno teorijo kot za prakso javnega spomina v sodobni družbi.

Nadaljnji razvoj sodne prakse in zakonodaje bo zato pomemben za oblikovanje jasnejših meril, ki bodo omogočala učinkovito ravnotežje med javnim interesom, pravico do pietete in spoštovanjem dostojanstva pokojnih javnih osebnosti.

Posthumno varstvo zasebnosti javnih osebnosti bo zato v prihodnosti predstavljalo eno najpomembnejših razvojnih področij evropskega prava varstva osebnostnih pravic, pri katerem bo treba vzpostaviti ustrezno ravnotežje z javnim interesom, tehnološkim razvojem in spoštovanjem človekovega dostojanstva.

LITERATURA IN VIRI

Buitelaar, J. (2017). Privacy after death. International Data Privacy Law, 7(1), str. 26–36.

Bygrave, L.A. (2014). Data Privacy Law: An International Perspective. Oxford University Press.

Edwards, L., Harbinja, E. (2013). Protecting privacy after death: Reconsidering the privacy of the deceased in the digital world. Cardozo Arts & Entertainment Law Journal, 31, str. 99–154.

ESČP, Mosley v. United Kingdom, Evropsko sodišče za človekove pravice, št. 48009/08, 10. 5. 2011, ECLI:CE:ECHR:2011:0510JUD004800908.

ESČP, Putistin v. Ukraine, Evropsko sodišče za človekove pravice, št. 16882/03, 21. 11. 2013, EC LI:CE:ECHR:2013:1121JUD001688203.

Frantziou, E. (2014). The Right to Be Forgotten in the European Court of Justice Google Spain Judgment: A step forward in data protection? Human Rights Law Review, 14(4), str. 761–777.

Harbinja, E. (2017). Online Privacy After Death: Protecting Personal Data Beyond the Grave. Computer Law & Security Review, 33(3), str. 273–281.

Kazenski zakonik (KZ-1). Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 54/15, 6/16 – popr., 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 105/22 – ZZNŠPP, 16/23 in 107/24 – odl. US

Kovač, P. (2020). Pravna analiza javnega interesa in pietete. Journal of Legal Studies, str. 156–157.

Kuner, C. (2020). "The Internet and the Global Reach of EU Data Protection Legislation." International Data Protection Law, 10(3), str. 222–235.

Margalit, A. (2002). The Ethics of Memory. Cambridge, MA: Harvard University Press.
Nissenbaum, H. (2010). Privacy in Context: Technology, Policy, and the Integrity of Social Life. Stanford University Press.
Prosser, W. (1960). "Privacy." California Law Review, 48(3), str. 383–423.
Purtova, N. (2011). »The Law of Everything. Broad concept of personal data and the future of EU data protection law.« Law, Innovation and Technology, 3(1), str. 40–81.
Regan, P. (2015). Privacy, Surveillance, and Public Trust. New York: Palgrave Macmillan.
Ricoeur, P. (2004). Memory, History, Forgetting. Chicago: University of Chicago Press.
Rosen, J. (2000). Unwanted glances: The destruction of privacy in America. New York: Random House.
Rouvroy, A., Poullet, Y. (2009). »The Right to Informational Self-Determination and the Value of Self-Development.« Privacy and Data Protection, str. 45–76.
Solove, D. J. (2008). Understanding Privacy. Harvard University Press.
Stalla-Bourdillon, S., Knight, A. (2017). "The Right to Be Forgotten from Posthumous Data Protection to the Forgotten Dead." International Review of Law, Computers & Technology, 31(3), str. 246–262.
Streinz, R. (2019). EU Data Protection Law and the Right to Be Forgotten. Munich: Beck.
Tratnik, M. (2009). »Pravna in etična vprašanja spomina na pokojne«. Pravna praksa, št. 12, str. 88–89.
Tzanou, M. (2017). The Fundamental Right to Data Protection. Hart Publishing.
Ustava Republike Slovenije (URS). Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a, 92/21 – UZ62a in 98/25 – UZ74a
Višje sodišče v Ljubljani. (2012), II Cp 562/2012.
Vrhovno sodišče Republike Slovenije. (2013). II Ips 167/2013.
Westin, A. (1967). Privacy and Freedom. New York: Athenaeum.
Whitman, J. Q. (2004). "Two Western cultures of privacy: dignity versus freedom." Yale Law Journal, 113, str. 1151–1221.
Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-2). Uradni list RS, št. 163/22, 40/25 – ZInfV-1 in 10/26 – ZP-1L.